

РОЗВИТОК КОГНІТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ В КОНЦЕПЦІЇ ДЖЕРОМА СЕЙМУРА БРУНЕРА

Анотація. Висвітлена проблема пізнавальних навичок школярів, відсутність когнітивних здібностей, яка обумовлена генетично. Розглянуті питання опанування дітьми предметів навчальної програми. Доведено можливості отримання позитивного результату в процесі навчання шляхом подолання труднощів викладання предметів у школі, при застосуванні методів навчання когнітивних навичок. Зроблений акцент на поняття навчання протягом життя, за вимогами сучасних професій, технологій та часу. Досліджені деякі методи розвитку когнітивних навичок тих, хто навчається та виявлені ступені впливу даних методів на розвиток пізнавальних навичок. Розглядаються питання розвитку когнітивних навичок, які є важливим фактором що впливає на розвиток дитини шкільного віку та допомагає створити міцну основу для подальшого навчання. Навчання протягом життя вже є невід'ємною частиною кожного для становлення як особистості, так і фахівця в певній сфері життя. Когнітивні навички, які закладаються ще у дитинстві успішно розвиваються протягом всього періоду навчання учня, а в подальшому допомагають отримати провідну спеціальність, досягти високих цілей у житті, мати активну життєву позицію.

Ключові слова: когнітивні навички, Дж. Брунер, методи навчання когнітивним навичкам, процес навчання школярів, навчання протягом життя.

Myroshnychenko Olena

Zaporizhzhia State Medical University

THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE CHILDREN'S SKILLS IN THE CONCEPT OF JEROME SEMIUM BRUNER

Summary. The problem of schoolchildren's cognitive skills, lack of cognitive abilities, which is genetically determined is highlighted. The issues of children's mastering the subjects of the core curriculum are considered. It is proved that the possibility of obtaining a positive result in the learning process by overcoming the difficulties of teaching subjects in school in the way of applying the methods of teaching cognitive skills. The concept of lifelong learning, according to the requirements of modern professions, technologies and time emphasis was placed. Some methods of developing of the students' cognitive skills and the degrees influence of these methods on the development of cognitive skills were investigated. The questions of cognitive skills development is mentioned and proved that cognitive skills as the main factor affects child development and helps to make a strong basis for further education. Life-long learning has already been an integral part for everyone's both formation a person and a specialist in a particular sphere of life. The cognitive skills, which are formed in the childhood, have successfully developed throughout the student's training period, and in future help to get a leading specialty, to achieve high goals in life, to have an active life position. Although cognitive skills are partially congenital, most of them are acquired. If the development of cognitive skills does not occur naturally, cognitive insufficiency is formed and that reduces the potential of learning and causes difficulties to adjust without special and proper intervention. Cognitive skills can be trained and improved through proper training. Weak cognitive skills can be strengthened, and normal cognitive skills can be improved. This can be accomplished through various exercises and techniques.

Keywords: cognitive skills, J. Bruners' cognitive skills training methods, schoolchildren learning process, lifelong learning.

Постановка проблеми. В той час, коли наша країна перебуває на етапі змін у всіх сферах нашого життя, навчання студентів у вузах, дітей у школах, теж потребує змін. При цьому, процес навчання не закінчується, як було прийнято раніше на певному етапі, а продовжується протягом всього життя, що стає нормою у нашому суспільстві.

Водночас перед науковим та громадянським суспільством все частіше постає запитання: чому певна категорія людей має бажання і здібності навчатися постійно, а де хто має труднощі з засвоєнням елементарних речей? Відповідь на дане запитання неочевидна, пов'язана з особливостями формування людини в сім'ї, соціумі, самостійно, наявності в неї генетичних задатків тощо.

Аналіз останніх досліджень. Наші спостереження за процесом навчання школярів у закладах освіти дають змогу впевнитися, що це

є складним процесом, в якому не всі діти опановують матеріал на достатньому рівні. У зв'язку з цим вони часто розчаровуються у процесі навчання, гублять інтерес, а в подальшому житті мають труднощі, коли отримують професійні навички та знання.

Одна з причин, що декларується науковцями в даному сенсі – відсутність когнітивних навичок, які необхідні для опрацювання інформації. Саме така відсутність призводить до проблем у різних видах діяльності, посилює труднощі в опануванні різних предметів.

До когнітивних навичок, згідно сучасних уявлень дослідників (швейцарський психолог Жан Піаже та В.В. Давидов) можна віднести такі як: критичне та логічне мислення, пам'ять, формування понять, рішення завдань, уява гнучкість розуму, вміння опанувати себе у складній ситуації, здатність пристосовуватися до виникаючих

труднощів, розвиток всіх видів розумових процесів, таких як сприйняття [3; 4].

Між тим дана наукова позиція не завжди розділяється іншими вченими, що потребує більш глибокого занурення в проблематику формування когнітивних навичок у дітей, зокрема пошуку надійних, перевірених часом та масштабними експериментами наукових досліджень. Саме таким дослідженням була наукова та педагогічна діяльність професора Нью-Йорського університету Джером Сеймур Брунера.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Таким питанням, як розвиток когнітивних здібностей, за останній період часу, не займалися досить ґрунтовно. Але це питання все частіше постає у сучасному житті. Якщо розглядати якість знань учнів загальноосвітньої школи, то помітні деякі зниження, що є показником відсутності когнітивних навичок у дітей шкільного віку. По-перше неналежна увага до даного питання з боку батьків під час формування, розвитку та становлення дитини у дошкільному віці, по-друге відсутність мотивації та зацікавленості у проблемі вчителів протягом навчання. Вважаємо, що проблема розвитку когнітивних навичок у дітей є важливою для розгляду, та поглибленого вивчення, для вирішення питання, та подолання її на початку розвитку дитини.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідити запропоновані методи навчання когнітивним навичкам, які презентовано Джеромом Сеймуром Брунером.

Виклад основного матеріалу. На жаль школа не розвиває когнітивні навички і не бажає приймати до уваги, що не всі діти володіють ними з народження, на заняттях не відводиться час на розвиток когнітивних навичок, не приділяється увага дітям у яких вони відсутні. При цьому розвиваються не тільки комплекси, а й з'являється прірва між однолітками, які відстають від інших.

Когнітивні (пізнавальні) здібності дозволяють обробляти сенсорну інформацію, яку ми отримуємо. Вони синтезують у собі нашу здатність аналізувати, оцінювати, зберігати інформацію, пригадувати досвід, порівнювати й визначати дії. Вважається, що когнітивні навички частково вроджені, основна їх частина набувається. Якщо їх розвиток не відбувається природним чином, то формується когнітивна недостатність, і зменшується потенціал навчання, який важко коригується без спеціального та належного втручання. Когнітивні навички можна тренувати та покращувати за рахунок правильного навчання. Це діє й у випадку з учнями. Слабкі когнітивні навички можна підсилити, а нормальні когнітивні навички – покращити, тим самим полегшити та покращити продуктивність процесу навчання [2].

Дослідивши праці Джером Сеймур Брунера, видатного американського вченого, який вів освітню та наукову діяльність працюючи професором у Школі права Нью-Йоркського університету, та відкрив Центр когнітивних досліджень, можна зрозуміти, що розвиваючи когнітивні навички зі школи, діти опановують ментальні моделі дійсності у процесі навчання, вчаться орієнтуватися у поняттях, конструюють нові ідеї. Ці навички допомагають формувати власну думку

та приймати рішення, що є важливим фактором сьогодення, сприяє розвитку кваліфікаційного працівника, якого вимагає час і суспільство [1].

Широку популярність Дж. Брунеру принесла опублікована в 1960 р книга «Процес навчання», яка була переведена на 17 мов. У його теорії навчання велика увага приділена мотиваційним і культурним факторам формування пізнавального інтересу дитини, структурування знань (класифікації і категоризації), різним режимам пред'явлення матеріалу (образному, вербальному, символічному), а також навчання послідовності дій при його освоєнні.

Так як процес навчання розвивається поетапно і базується на вроджених здібностях дитини, то певні зусилля на заняттях сприяють покращенню навчання, а в подальшому житті підвищенню продуктивності.

Розвиток нашого вміння навчатися проходить через стадії вдосконалення сенсорних і моторних навичок, потім когнітивних навичок і, нарешті, призводить до здатності засвоювати формальні інструкції. Недостатність на будь-якій зі стадій може призвести до проблем на залежних стадіях [1].

Джером Сеймур Брунер розробив дослідницьку методику формування штучних понять ("A Study of Thinking" (разом з J.J. Goodnow, G.A. Austin), 1956 рік). Рішуче висловився на користь того, що кожна дитина при адекватному підході до його навчання може опанувати будь-яким предметом, так як всі діти мають цікавість і бажання навчитися вирішувати навчальні завдання, але через зіткнення із занадто складними завданнями дуже скоро виникає неуспіх і з'являється почуття нудьги [5].

У процесі навчання протягом життя завдання людини стають складнішими і фактор сильних когнітивних навичок відіграє велику роль та допомагає досягненню високих цілей.

Згідно досліджень Джером Сеймур Брунера був введений термін «соціальне сприйняття». Цілісний процес сприйняття він розглядав як застосований на трьох формах репрезентації навколишнього світу: в формі дій, в образній і мовній формі. Вчений обґрунтував теорію стосовно когнітивних навичок, в якій всі пізнавальні процеси трактуються як накладання категорій, що представляють собою правила об'єднання, на об'єкти або події.

На основі проведених Брунером кроскультурних досліджень, було сформовано визначення інтелекту як результату засвоєння дитиною вироблених в даній культурі «підсилювачів» (як технічних, так і символічних) його рухових, сенсорних і розумових можливостей. Було виявлено також, що різні культури дають різні «підсилювачі». Підхід до формування понять підкреслює роль різних стратегій, які використовуються людиною при спробі визначити категорії, до яких культура відносить певні об'єкти. Більшість понять визначається рядом властивостей, які можуть бути як пов'язаними, так і альтернативними. Брунер показав, що формування альтернативних понять дається важче, ніж формування пов'язаних понять. Вчений вивчав дитячі ігри і вніс помітний вклад у модифікацію поглядів Ж. Піаже, який вважав, що в своєму розвитку дитина неминуче проходить відповідні

когнітивні стадії. Брунер показав, якщо навчати дітей із застосуванням методик, що дозволяють їм розкрити свої знання, діти виявляють здатність до складних видів сприйняття і пізнання в більш ранньому віці [2].

Згідно Брунеру, головне для організації навчання – виявити стадію когнітивного розвитку дитини. Гадав, що вивчення мови полягає не стільки в оволодінні його граматичною будовою, скільки в прагненні ясно висловити свої бажання, домогтися практичної мети за допомогою слів.

Брунер брав активну участь в підготовці реформи системи освіти в США. Як глава дослідницької групи Національної АН США працював над вдосконаленням методів викладання природничих і точних наук. Присвячена цій роботі книга Брунера "Процес навчання" ("The process of education", 1960 рік) справила великий вплив на систему освіти в багатьох країнах та переведена на 19 мов. У ній Брунер, зокрема, стверджує, що «будь-яку людину в будь-якому віці можна навчити основам будь-якої науки, якщо знайти правильну форму викладання». Досліджував роль структури знань в навчанні (навчання вимагає не просто засвоєння фактів, а розуміння основних відносин в структурі предмета), готовність дитини до навчання, яку вважав піддається цілеспрямованому формуванню, розвивав ідею програми спіралі навчання як активного залучення дитини до культури. За Брунером, вчення – процес створення дитиною власного «культурного досвіду», який носить соціальний характер і обумовлений конкретним культурно-історичним контекстом. Ряд педагогічних ідей Брунера втілений в розробленому під його керівництвом міждисциплінарному шкільному курсі «Людина» [6].

Досліджуючи когнітивні методи навчання було виявлено, що серед існуючих можна виділити наступні за ступенем їхнього впливу на розвиток когнітивних навичок суб'єкту.

Наукові методи досліджень сприяють побудові аналогій та порівнянь. Важко опановуються середньо інтелектуальними людьми, які не розвивали навички протягом шкільних років навчання та мають прогалину в освіті.

Методи навчальних дисциплін мають за мету засвоєння конкретних предметів. Засвоюються без особливих зусиль на певному етапі навчання.

Методи символічного бачення притаманні людям з розвинутим уявленням, які вміють спостерігати за предметами та позначити їх символами.

Методи порівняння застосовується на основі порівняння різних зразків, які застосовуються у спілкуванні. Досить легко опановуються молодими людьми, студентами, здатними обробляти велику кількість інформації та знаходити схожість і відмінність між предметами, подіями.

Висновки і пропозиції. Згідно розвитку когнітивних навичок школярі, студенти мають можливість обробляти отриману інформацію, порівнювати та відокремлювати предмети, явища. Використовуючи когнітивні методи можуть вирішувати поставлені перед ними різної складності задачі, розвивати навички, отримувати впевненість в собі в різних видах діяльності.

Пропонуємо широко застосовувати теорію розвитку когнітивних здібностей в освіті, яка допомагає планувати учбові програми у відповідності зі стадіями розвитку дітей, дозволяє визначити, коли дитина готова для вивчення певного предмета і які підходи до цього предмета більше відповідають даному віку.

Список літератури:

1. Брунер Джером. Культура образования. Москва, 2006. 212 с.
2. Брунер Дж. Психология познания: За пределами непосредственной информации. Москва, 1977. 413 с.
3. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения. Паблшинг, 2008. 613 с.
4. Павленко В.В. Актуальні методи розвивального навчання. *Розвиток дослідницьких здібностей обдарованих дітей та молоді* : наук.-прак. конф. (Житомир, 11-12 травня 2011 р). Житомир, 2011. С. 246–251.
5. Jerome S. Bruner A Study of Thinking. New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.) Six printing, 2009. 96 p.
6. Jerome S. Bruner The process of education. Harvard University Press, 1960. 92 p.

References:

1. Bruner Dzherom (2006). *Kultura obrazovaniya* [Culture of education]. Moscow : Prosveshchenye.
2. Bruner Dzh. (1977). *Psikhologiya poznaniya* [Outside immediate information]. Moscow : Prohress.
3. Davydov V.V. (2008). *Problemy razvivayushchego obucheniya* [Developmental learning problems]. Pablyshynh.
4. Pavlenko V.V. (2011). *Aktualni metody rozvyvalnoho navchannia* [Actual methods of developmental training]. *Rozvytok doslidnytskykh zdibnostei obdarovanykh ditei ta molodi (Ukraine, Zhytomyr, May 11-12, 2011)*. Zhytomyr, pp. 246–251.
5. Jerome S. Bruner (2009). *A Study of Thinking* [A Study of Thinking]. New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.) : Transaction Publishers.
6. Jerome S. Bruner (1960). *The process of education* [The process of education]. Harvard University Press.